

**AN RUNT SCHEA'N TOL
ROVINIART VAN ZNICHT BËTTER**
Quando il brutto tempo arriva si fa sentire, e come che si fa sentire! Due anni fa a Ferragosto le strade e i prati erano immersi nel fango. L'anno scorso è stato l'anno della forte grandine che in una sola mezzora ha rovinato campi e orti ben curati. Domenica mattina, invece, la gente di Fierozzo San Francesco si è svegliata con un pezzo di strada in meno che si è staccata per la troppa acqua caduta durante la notte. Ma d'altra parte al tempo non si comanda, bisogna prendere quel che arriva, farsi forza e andare avanti.

Benn tuat schnaim, renggen oder scheila bëttter der Tol enbort se ont òlla de bersntolern aa. Ben tuat schnaim pariert er za kemmen isoliart va de gònze bëlt: um en diar s ist lai gònz baïs ont de beng, aa benn vort putzt van traktorn, sai' geferlich. Benn ba'nt de pa'm schittln a sèlla vil as pariert er as de kemmen der asin kopf. Benn tuat renggen s ist òlls tunkle ont de hoffst er as kimmpt nèt aro an tonder prope sèmm bou de pist du. Scheila s ist aa benn kimmpt der schauer: kloa'na pinkler va ais as kemmen aro pet a krof as rovinart au òlls. S scheila bëttter ist tsechen pet kummer van lait van tol, vavai ausbende mu't passiarn van òlls. Van an moment as nòder must plaim a'ne nicht aa. Men saït nia gònz en gabiss iberhaup pet de natur! Sèll as s ist tsechen vourvert en agest s ist za denken: der gònze sèll bòsser va drau aro as ist kemmen en a por to hòt rovinart beng, ackern ont bisn. Si hòt lai gahòp sònt iberòll. Ont s bòsser hòt ausputz an schouber glaim en de beng, putzt a sèlla vil as sai' aro pfolln gor sticker. Ont der schauer va verth en heibeger hòt verpinklt òlla de plea'imbler. Ber as hòt gahòp an schea'n gòrtn oder an schea'n öcker paroat za kemmen klaput hòt er lai gamiast sae long vavai s ist nicht plim va guat. Haier aa hòt pariertas kimmpt aro der himbl! En sunta en de vrià hom se enbort iberhaup de lait va Auserpèrg as de hom tsechen an stuck be gònz anogala'nt. S sai' gaben a por to as hòt lai òlbe stòrch garenkt. Schoa' vert s ist ano pfolln an stuck rampa unter en be as gea't van Milchpòch finz kan Gaiger ont de gama' va Vlarotz hòt kein en de Provinz as de sellet schaung, ober hòt pariert as s ist òlls en plòtz. S gònze sèll bòsser as ist kemmen zbsichn vräita ont sonsta pa der noctò hòt gamöcht vort schliffen de eart unter en provincial be as ist ano gòngen. Iaz hom se gamiast sperm au der be finz en de hòlm van agest. De lait va Vlarotz ver za gea'keing Persn miasn se möchen oder der «clom» oder gea'va Palai. En de natur meich ber nèt sòng bos za tea', biar mias ber lai kriang bos as de gibt ens ont schaung za tea'zan pestn za hòltn òlbe schea' ont en sicher der inger Tol.

Chiara Pompermaier

MÖCHENO

A naüga tür vor da Zimbar zung

di Andrea Zotti

CIMBRO

**Dar Profesór Bidese
hatt gitzoaget
in Lusérnar soi libar
“Das Zimbrische
von Giazza”**

Vor quase sintzehk djar, in di viartzegar djardar, an taütchar studiòs vo linguistica, Bruno Schweizer, iz ummar gänt, pitt a par laüt bodanen häm giholt, pan alle di taütaschan teldar von Veneto un von Trentino zo studjara di zungen von tiolar mindarhaitn boda häm gelebet sèmm. Zo untarstütza disa ritscherka izta gest di Kulturmisiong vodar Ahnenerbe, di sotschétà augilekk vo Heinrich Himmler un åndre nazistn, zo macha studie afti ratza ariana. Dar Schweizer, siánka azzarze nia iz gehaltet nazist, hatt giarbaret vor se un soi arbat iz gest toal von groaz prodjekkt boda dopo a par djar hettat

gitrakk zuar in Optzionen boda häm inngiåvank Zimbar un Möknar o. Gratzie dise studie izzar gest guat zo schraiba a par libadar o azpe a gramatik, a börtalibar vodar Zimbarzung un an dokument atfi traditzionen. Bruno Schweizer, in soine studie, hatt nètt lai gilüsant un gischribet ma dar hatt gimacht ploaz foto un kurtze film o.

Dar hatt nà gihatt an grozan redjistrator Pitt bobìne o - magnetofono, hattar gihooazzt, boda hatt gisbert mearar baz 150 kile un zo traganen ummar hatta giböllt soin an esl - abe zo nemma di votze von laüt boda häm gjredet un gisunk in soi muatarzung. Ma ditza materdjai boda Bruno Schweizer iz gest guat zo lega panåndar übar da Zimbarzung iz nà khennt publikart, un åntze, dar iz gistant lugart un quase gänt vorlort. Earst umbrómm vo bazta nà geat in Zimbarn, dar studiós hatt augihaltet ke sa ståmmabbe ave von Longobarde, eppaz boda Pittar zaít iz khennt gihaltet vals von åndran linguistin. Vor zboate dar Schweizer iz gistorbet in djar 1958 un soi arbat, no zo riva, iz khennt vortgilekk.

Lai dar profesór James Dow vodar Iowa University of America hatt ausgitoget eppaz vor in editor Steiner vo Wiesbaden ma niamat åndar hatt draugearbatet. Díta finn vor a par djar balda dar Profesor Ermeneigildo Bidese in a långa un sbera arbat durchgivärt in Marburg, sètt von Istituto vo ritscherka übar da taütch zung, iz gest guat zo lega panåndar in an libar kantzü, übersetzungen un stördje vodar ritscherka von Schweizer un ploaz åndre foto un filmate inediti in an dvd boma höart di Zimbarn vo Ljetzan ren, lesan un singen az pe biar. Dar libar - daz zimbrische vo Ljetzan - iz khennt gitzoaget in Lusérnar an såntza pasàrt, atz 14 von ludjo, in di sala von Kulturinstitut Lusérnar. Vil soin gest di laüt sèmm zo lüsna, Lusérnar un fremmege o. Di arbat von Schweizer un von Profesór Bidese hatt sichar öffe gitånt an åndra naüga un bichtega tür in ünsar stördja azpe mindarheit. Est bar bölln gearn gloam azta saibe eppaz übar di Zimbarn vo Lusérnar, magare lugart in a para bibliotekh odar in di keldar von an muséo, lai sèmm zo paitanaz.

LADINO

A 97 EGN NA NEVA MOSTRA DEL MAESTER DA SORAGA: “L’É DUT CHIÒ-I COLORES DE LA VITA DE IGI PEDERIVA”

Luigi Pederiva da Soraga, decan di artisc' de Fascia, l'à inaugurà da pech na sia mostra personèla dal titol "L' é dut chiò-i colores de la vita de IGI".

Fort tel spirit, enceben con si 97 egn de età, Luigi Pederiva à cernù fora i ultimes depenc' de sia produzion, che al dò de la stimes tegnudes enlongia sia vita, i somea esser stac' entorn a 5000.

L'aea metù man da joenet, al temp de la scola de oblianiza, canche i maestres te Fascia aea jà metù l'avèrda en cont de só talent; dapodò l'è forenà a emparèr l mestier a Maran, te la botega d'ert de n depenjador, lo che l'è crepà fora sia passion per l'ert e per i colores, passion che la seghita a jir inant ence anchecondì. Te la Scola d'Ert l'à portà dapò a compiment sia educacion a la erts figuratives e l recorda ence só prum dessen, l retrat de Mussolini a ciaval, tras aprejìa dai professores per só stil sciantif, e no demò ajache chel l era l temp del fascism. Dapodò i è stac jacotenc' i viajes per l mond, i recognoscimenc' e la mostres, a Paris, te le Americhe, te l Australia, dapodò a Tokio e acà valch an tel MART de Rorei.

La mostra te la sala del consei de comun de Soraga, la è vegnuda despertida te setores: se va dal paesage da mont a la crepes, dai tipics paesages da d'invern, con l gonfet e l freit, a la pedies del om sa mont. E amò fiore, ruves e pré, al dò del estro creatif e al dò de só stil impressionist che à semper chierì de depenjer la lum te duta sia espresions. Canche l'è podù, Igi l'è semper depent a la leria: anter i recorc ence canche l se à troà a depenjer alò dal Lach de Carezza- Ciareja l fin statist Winston Churcuill, che l'era ence passionà de depenc' a èga.

"L'èga la cianta" disc Igi Pederiva " e la natura l'è un gran liber: dut chel che fesc pert delcreat l'è dut bel."

I chedres de Igi i è ljieries, l'è un èrt che chier la beleza e doenta vijion con i più bie ciantogn de la Dolomites mosciè tres la lum. Magies dolomitanes con enrosadires e con la neif.

La mostra la resterà averta fin aï 9 de setember che ven te la sala del consei de comun de Soraga da mesa les 9 da sera a mesa les 11, tei dis de mercol, vender e domenia.

m.d.

